

*Максим Мордовін (Будапешт),
Ігор Прохненко (Ужгород)*

**ТОВАРНА СУКОННА ПЛОМБА МІСТА ЦИТТАУ З
с. СТРОЇНЦІ НОВОСЕЛИЦЬКОГО Р-НУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ обл.**

15 грудня 2021 р. до фондів Науково-дослідного Інституту карпатознавства Ужгородського національного університету краєзнавці Буковини передали свинцеву товарну пломбу, виявлену біля ями нелегальних копачів в с. Строїнці Новоселицького р-ну Чернівецької обл. України. Атрибутована вона як ідентифікатор продукції міста Циттау. Параметри: вага – 7,27 г, діаметр – 1,8/1,9 см.

На північ від середньовічного Королівства Чехія розміщувались два великих регіони, які були відомі своїм текстильним ремеслом вже з кінця XIV ст. Перший з них, Сілезія, доволі легко згадується не тільки спеціалістами. А визначення другого регіону, навіть незважаючи на величезний центр-виробник якісного, але в той самий час порівняно дешевого сукна, який там знаходився, змушує замислитися. Мова йде про Лужицю, поділену нині між Німеччиною і Польщею. Сім міст цього регіону на чолі з Гьорлицем заснували торговельний та військовий союз і з XV ст. розвинули дуже конкурентноспроможне власне виробництво. Центром виготовлення якісного, переважно синього сукна, яке фарбувалося привезеною з Тюрингії вайдою, був Гьорлиць. У 1346 р. так званий Союз шести міст складався з Гьорлиця, Баутцена, Каменця, Любані, Льобау і Циттау. Кожне з них, щоправда в різному ступені, займалося виготовленням дешевої, але якісної текстильної продукції.

На цей раз залишимо осторонь великі центри і звернемося до практично невідомого Циттау. Як й інші міста, економіка яких безпосередньо залежала від текстильного виробництва, місто Циттау також використовувало виготовлені зі свинця текстильні пломби. Археологічних слідів міжнародної торгівлі, тобто знахідок подібних пломб не так вже й багато, особливо в порівнянні з відомими на сьогодні приблизно 400 гьорлицькими.

Крім української знахідки зі Строїнців нам відомі всього сім пломб з Циттау. Всі вони знайдені на території сучасної Угорщини: населенні пункти Вац, Буді-Вань, Естергом-Сенткіраль, Тоткомлош, Серемле, Ракоціфалва-Варшань і Сарваш. На даний момент нам відомі дві групи подібних пломб. До першої відноситься і українська знахідка. На пломбі з Строїнців з одного боку на геральдичному щиті зображений чеський двохвостий лев, як символ належності

Рис. 1. Товарна суконна пломба з с. Строїнці Новоселицького р-ну Чернівецької обл.

Лужиці чеській короні. А зі зворотного частина герба міста Циттау: готична маюскула латинська літера Z. Удругій групі зворотна латинська Z співпадає, а замість чеського лева там зустрічаємо сілезького орла.

Поки ще невідомі причини різниці або змін в геральдиці, але вони мали нести істотне символічне значення. У зв'язку з цим єдина історична подія, яка могла впливати на прибирання чеських символів – це захоплення угорським королем Матяшем I Сілезії і

частини Лужиці в 1469 р. Позаяк Циттау з цього часу (до 1490 р.) вже не належало чеській короні, ці символи були замінені на сілезькі.

Виявлені на території Угорщини циттауські пломби практично всі без винятку зображують орла, а не чеського лева. Судячи з цього, можемо впевнено припустити, що вони всі датуються часовим відрізком 1469-1490 рр., тобто коли Лужиця, а разом з нею і місто Циттау були частиною королівства Угорщина. У той самий час при датуванні української знахідки виникають дві можливості: або до 1469 р., або після 1490 р. У цьому випадку необхідно звернутися до письмових джерел. Розквіт суконного виробництва в Циттау можемо відраховувати вже від другої половини XIV ст. У 1367 р. в місті працювало вже приблизно 600 суконників і їх помічників. Вироби міста зустрічаються в зводі законів м. Буда з перших десятиріч XV ст., а також в грамоті з міста Бартфельд (Бардеїв, Словаччина), яка була виставлена у 1426 р. Після XV ст. циттауське сукно вже не зустрічається в угорських джерелах. Причиною цього, скоріше за все, було збільшення попиту на гьорлицькі вироби, які ще протягом другої половини XV ст. поступово витіснили продукцію Циттау з угорського, а, разом з цим, із краківського ринку.

Вся ця інформація вказує на те, що знайдена в Строїнцях пломба датується, скоріше за все, серединою XV ст., верхня дата 1469 р., а нижня, – найбільш вірогідно, – 1420-ті роки, коли текстильні вироби почали поступати до Угорщини, можливо, через Краків, як гьорлицьке та вроцлавське сукно.